

Socialdemokraterna

FRAMTIDSPARTIET I UPPLANDS-BRO

Historien om Socialdemokraterna i Upplands-Bro

BRO LOSSA ARBETAREKOMMUN

Protokoll fört vid sammanträde för bildande av Bro Lossa Arbetarekommun den 2/4 1914.

§ 1

Mötet öppnades af Herr Oskar Sjölander från Kungsängen, som höll ett längre föredrag om vad socialdemokraterna vilja, särskilt belysande militärfrågan som för närvarande är den mest framskjutna politiska fråga och påvisade att vårt partis strävan icke går ut på en omedelbar avväpning utan på ett förståndigt begränsande af utgifterna, så att även andra, särskilt de välbehövliga sociala reformerna må kunna erhålla sin andel af statens inkomster. Sjölander bemötte en del punkter på det tal som hölls vid Kockbacka söndagen den 29 mars utaf pastor Ekman och löjtnant Funk.

Föredraget mottogs med tacksamhet och bifall. På direkt fråga av Oskar Sjölander förklarade man sig villig att bilda BRO - LOSSA ARBETAREKOMMUN och till ordförande välja Herr J. Gran från Tegelbruket.

KUNGSÄNGENS ARBETAREKOMMUN

Kungsängens arbetarekommun bildades den 1 april 1914 enligt kassaböckerna. Protokollen saknas fram till 1926. Man skrev in 40 st helbetalande medlemmar å 40 öre i kvartalsavgift och 3 st kvinnliga medlemmar som betalade 20 öre i kvartalsavgift.

Förord

Socialdemokraterna är ett framtidsparti, grundat på ideologiska värderingar. Därför är det viktigt att känna vår historia, för att förstå vårt parti och vårt samhälle och ha det som grund för att gå vidare.

Den här berättelsen är skriven inför 110-årsjubiléet för Socialdemokraterna i Upplands-Bro. Den bygger på den skrift jag tog fram inför 100-årsjubiléet, men materialet har byggts ut och beskrivning av de senaste tio åren har tillförts.

Materialet om den äldre historien bygger faktamässigt till stor del på det stora arbete som gjordes av Ellen Johansson inför 70-årsjubiléet 1984. Hon gick då igenom mängder av protokoll på Arbetarrörelsens arkiv och gjorde en sammanfattning. Hennes material finns publicerat dels i en 24-sidig A5-broschyr *1914–1984. Glimtar ur 70 års protokoll*, dels i ett tjockt material i A4 som finns i några exemplar på arbetarekommunens expedition. Såvitt jag förstår satt hon inne på Arbetarrörelsens arkiv och letade citat ur handskrivna protokoll. Det var inte förrän 1964 som Kungsängens Arbetarekommuns protokoll var maskinskrivna. Något som Ellen inte hann med var att gå igenom och dokumentera de volymer som finns om arbetarekommuner och SSU-klubbar i Håtuna, Håbo-Tibble och Västra Ryd. Det är en arbetsuppgift som fortfarande återstår och som vi hoppas att någon åtar sig.

En erfarenhet från detta arbete är att vi bör ta efter våra tidiga partikamrater när det gäller att dokumentera vår verksamhet. I Ellens material finns en mängd spännande citat ur protokoll från de första 30–40 åren. Men för 1952 skriver hon om Kungsängens Arbetarekommun att "tyvärr börjar protokollen vara kortfattade". Och om Bro skriver hon att protokollen från åren 1961–1966 helt saknas! Vi bör skriva utförliga och innehållsrika protokoll och årsredovisningar, och hålla ordning på dem. Med dagens ordbehandling och elektroniska lagringsmöjligheter är ju allt också så mycket enklare än förr.

Upplands-Bro i augusti 2024

Sven-Inge Nylund

De första 50 åren - landsbygdskommunen

August Palm och Upplands-Bro

Den 4 juli 1887 kom August Palm till Bro. Mötet fick hållas på landsvägen. När Palm kritiserade riksdagen för lagar som hade stiftats ingrep kronofogden och stoppade mötet. Palm och kronofogden väckte åtal mot varandra och målet togs upp vid Bro häradsrätt i Tibble. Palm satt under sina år som agitator i fängelse sammanlagt 6½ månader, varav 3½ månader utdömdes av Bro häradsrätt. Utdrag ur August Palms bok *Ur en agitators lif* (1904) om det som hände i Bro finns som bilaga till denna skrift.

Arbetarekommunerna bildas

Den 2 april 1914 bildades Bro Lossa Arbetarekommun. Det vet vi säkert, för det finns protokoll från sammanträdet. "Mötet öppnades av herr Oskar Sjölander från Kungsängen, som höll ett längre föredrag om vad socialdemokraterna vilja, särskilt belysande militärfrågan, som för närvarande är den mest framskjutna politiska fråga...". Man skrev in "40 st manliga och 3 st kvinnliga medlemmar."

Även Kungsängens Arbetarekommun bildades troligen 1914, men det kan ha varit året efter. Det var hösten 1965 som man genomförde 50-årsjubileum. Kassaböckerna inleds 1 april 1914, men protokoll saknas fram till 1926 så vi känner inte till exakt datum för första mötet.

Det har också funnits arbetarekommuner i Håtuna/Håbo-Tibble och i Västra Ryd.¹ 1920 delades Bro Arbetarekommun från Lossa, men 1932 uppgick Lossa Arbetarekommun i Bro Arbetarekommun.

¹ Enligt hemsidan för Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek finns där, förutom material om Bro och Kungsängens arbetarekommuner, en volym om Håtuna Håbo-Tibble Arbetarekommun och en om Västra Ryds Arbetarekommun. Arbetarrörelsens arkiv har också en volym om Håtuna socialdemokratiska ungdomsklubb. Om SSU Kungsängen finns sex volymer. Om Kungsängens socialdemokratiska kvinnoklubb finns tre volymer. Om Bro-Låssa socialdemokratiska kvinnoklubb finns en volym.

Kommuner med jordbruket i centrum

Upplands-Bro landskommun bildades vid kommunreformen 1 januari 1952, och fick i stort sett den kommungräns som gäller fortfarande. Kommunen kom att bestå av de tidigare landskommunerna Stockholms-Näs (nuvarande Kungsängen), Västra Ryd, Håbo-Tibble, Håtuna samt Bro och Låssa. Dubbelnamnet Bro och Låssa berodde på att kommunen bestod av två socknar till skillnad mot standarden att varje kommun skulle bestå av en socken.

1914 var landskommunerna ganska jämnstora. Bro och Lossa (som det stavades fram till 1940) hade 1516 invånare, Håtuna hade 986, Västra Ryd 800, Stockholms-Näs 744 och Håbo-Tibble 653. Upplands-Bro hade alltså totalt ca 4700 invånare för 110 år sedan.

Det var de stora jordbruken som präglade Upplands-Bro och det var kampen för lantarbetarnas rättigheter som stod i centrum för arbetarrörelsen. Upplands-Bro blev aldrig industrialiserat och invånarantalet sjönk därför efterhand som behovet av arbetskraft i jordbruket minskade. Lågst var det år 1956 med 3498 invånare. Det var inte förrän 1963 som invånarantalet passerade 1914 års siffra.

Oscar Sjölander

1910 flyttade Oscar Sjölander till Kungsängen, 30 år gammal. Han blev folkskollärare och kantor, tjänster som han hade ända till sin död 1928. Men vid sidan av detta hann han organisera Upplands lantarbetare fackligt och leda dem i strejker. Han gjorde en brett upplagd föredragsturné i Uppland. Som riksdagsman från 1918 verkade han för att förkorta arbetstiderna för lantarbetarna och upphäva statarsystemet. När han avled var han ordförande i Kungsängens Arbetarekommun.

Oscar Sjölander förefaller att ha varit en dominerande och kontroversiell person i Kungsängen. Kyrkoherden ville få bort honom, "En lärare, som med sin egenskap av folkagitators hänsynslöshet och ilska mot överordnade, har bättre förutsättningar att vara

² Kolorerat fotografi av Oscar Sjölander, hämtat från UKF:s hemsida

³ Villa Skoga omkring 1930 – 1950

⁴ Kungsängen 1930. Villa Skoga syns centralt i bild, med den stora planteringen söder om byggnaden. Foto: Aero-Tjänst, Västerås

redaktionssekreterare i Stormklockan än lärare i Stockholms-Näs folkskola.” Men mer än hälften av församlingen skrev på en lista till förmån för Sjölander.

Sjölander måste ha haft bra privatekonomi, för när ärkebiskopen kom på visitation 1926 konstaterade han bl.a. det olämpliga i att såväl kyrkokassan som kommunalkassan har lånat sammanlagt 30 000 kr (av totalt upplånade 36 000) av Oscar Sjölander och för detta ger honom sex procents ränta. I visitationsprotokollet sägs också att Sjölander låtit sig bygga Villa Skoga, ”den förnämligaste människoboning som uppförts i pastoratet på senare tid.”

I mars 1933 avsäger sig fru Sjölander styrelseuppdrag i arbetarekommunen ”och avtackas av mötet för mångårigt hårt arbete inom Kungsängens arbetarekommun.” Hon blev kvar i Fattigvårdsstyrelsen och lät sig väljas till Kyrkorådet. Fru Sjölander fortsatte att vara aktiv i arbetarekommunen under lång tid och tog politiska initiativ som framgår av protokoll. T.ex. ville hon 1943 att man skulle göra en förfrågan om att skolan skulle få ett sjunde läsår, men arbetarekommunen beslöt att för närvarande inte väcka frågan. 1954 skrevs att fru Sjölander inte var nöjd med valsedeln på grund av att ingen kvinna fanns med. Men K.W. Johansson svarar ”att han fått veta att ingen kvinna var föreslagen”.

De första åren

Politisk opinionsbildning var viktig för de nybildade politiska organisationerna.

Arbetarekommunerna engagerade sig även i nöjesverksamhet, sannolikt både som ett sätt att skaffa inkomster och som ett sätt att värva medlemmar och sympatisörer.

På hösten 1914 beslöt man i Bro att tillsätta en grupp bestående av 6 personer som fick till uppdrag ”att fara omkring i bygden och se till att alla gick och röstade i valet”.

Det drevs en tidningsstrid ute på gårdarna. Redan i april 1914 beslöts om extra uttag 20 öre per medlem för att köpa in tidningen ”Socialdemokraten” att utdelas på Bro, Nygård, Säbyholm, Toresta och Lejondals gårdar. Under 1915 rapporterades att arbetarna förbjöds köpa vissa tidningar. Man tog ett uttalande och tillsatte en kommitté som skulle vända sig till partidistriktet i frågan. 1918 lämnades rapport att det nu finns tidningsombud på alla gårdar som ser till att de socialdemokratiska tidningarna sprids till lantarbetarna. En fråga framkom ”om man inte kunde få till stånd någon form av diskussion på mötena.” Hösten 1932 tillsattes ”kamrater som skulle verka som agitatorer ute på gårdarna Nygård, Lejondal, Önsta, Brogård, Tegelbruket. Det ska vara 2 på varje ställe”.

Dansbanor stod högt på agendan i såväl Bro som Kungsängen. 1918 beslutade Bro Lossa Arbetarekommun att bygga en dansbana. ”Varje söndag måste utnyttjas till bygget.” Av kassaboken 1922 för Kungsängens arbetarekommun framgår att av inkomsterna kom 85 procent från dansbanan. I ett av de första protokollen från Kungsängen 1926 omnämns att det börjar närma sig sommaren och det behövs folk till dansbanan. På våren 1929 beslöt Bro Arbetarekommun hyra ut dansbanan till Bro SDUK⁵. Dansbaneverksamheten var emellertid inte så enkel att driva, för i april 1932 prövades festplatsens uthyrning. Förslag fanns ”att lägga ner dansbanan. Häftiga diskussioner förekom om vi ska ha banan kvar eller inte.” I april 1933 beslöt man sig för att riva dansbanan. I Kungsängen fanns den däremot kvar, för i augusti 1933 beslöts att ABF:s avd. får hyra dansbanan mot en summa av 10 % på nettot.

⁵ SDUK är förkortning för Socialdemokratiska Ungdomsklubben, och användes förr som förkortning på de lokala SSU-klubbarna

Samma förmån gäller också Folkets Hus-föreningen. 1937 hade man fått besked av arrendatorn att dansbanan inte fick ligga kvar på nuvarande plats. Man beslöt att kontakta advokat om kontraktet, men också att ta kontakt med herr Åkerlind på Tibble om att få köpa en tomt. Det fick man och styrelsen fick i uppdrag att slutföra köpet. I februari 1938 beslöt man riva dansbanan.

Under arbetarrörelsens tidiga år fanns starka samband med nykterhetsrörelsen. Frågan märktes även i våra kommuner. 1929 föreslog Bro SDUK att Arbetarekommunen skulle i samråd med olika organisationer i Bro och Lossa om möjligt få bort "pilsnerdricksförsäljningen" i Bro.

Annars var aktiviteten nog ganska låg. Under 1916 verkar man mest ha haft styrelsesammanträden i Bro. I protokollen för 1919 framgår att man ordnar fester, ser över dansbanan och det mesta handlar om ekonomi. 1923 hände inte mycket mer än att man valde om styrelsen, reparerade dansbanan och hade midsommarfest tillsammans med ungdomsklubben. I december 1926 beslutade Bro att inte sända något ombud till Partidistriktets kongress i Uppsala på grund "av onödiga utgifter eftersom det var så få medlemmar i Bro Arbetarekommun."

1917 bröt partivänstern med partiet och bildade Socialdemokratiska Vänsterpartiet, som blev Sveriges kommunistiska parti och var ursprunget till det som idag är Vänsterpartiet. Ett nytt ungdomsförbund, SSU, bildades eftersom det gamla hade lämnat tillsammans med partivänstern. I Ellen Johanssons sammanställning av protokollen från Bro finns dock ingenting om detta, vilket tyder på att frågan om att lämna partiet inte var aktuell i Bro. I ett protokoll från 1920 beslutar man dock, efter att ha lånat ut dansbanan till den socialdemokratiska ungdomsklubben för att få in pengar, också efter "hetsiga debattinlägg" att låna ut dansbanan även till kommunisterna. 1931 avslogs däremot en skrivelse från Kommunistiska arbetarekommunen om att få hyra dansbanan. Istället hyrdes den ut till den socialdemokratiska ungdomsklubben på samma villkor som tidigare.

1 Maj-firande

1 maj-firande förekom naturligtvis. 1929 förberedde man 1 maj-firandet i Bro genom att anskaffa talare. Det framgår dock inte om man demonstrerade eller bara hade möte. 1931 rapporterades att "talare vid 1 Maj skall bli riksdagsman Gottfrid Karlsson". 1933 beslöt man dock att åka till Kungsängen och ta med fanan den 1 maj. Det blev inte gratis, för i slutet av maj skrivs att Kungsängens Arbetarekommun vill ha bidrag för täckande av utgifterna i samband med firandet av 1 maj. Man beslutar att anslå 10 kr. Dock är det otydligt var man egentligen firade 1 maj det året, för i Kungsängens Arbetarekommuns protokoll från 6 april finns beslut "att 2 st bussar ska gå till Enköping för 1 Majfirandet därstädes". I februari året efter behandlar Kungsängens Arbetarekommun kretsstyrelsens förslag att man skulle ha en 1 Maj-demonstration i Kungsängen. Arbetarekommunen "ställde sig inte emot detta, men på det villkortet att samtliga föreningar ställer sig i god för det hela." Det beslöts "att tillsätta en grupp som får uppdraget att tillsammans med kretsstyrelsen dryfta ärendets genomförande. Alla kvinnliga medlemmar som blir behjälpliga får ersättning för sitt arbete." I april beslöts sedan att 1 Maj-tåget skulle genomföras, med uppställning hemma hos en av medlemmarna och med kaffeservering vid dansbanan. I Bro avslog man 1937 anordnande av 1 Maj-firandet men beslöt att försöka nästa år, och 1938 blev det 1 Maj-firande. Däremot inte 1939, för då beslöt man "att åka till Uppsala den 1 Maj där Artur Engberg talar". 1940 beslöt man ha 1 Maj i Bro igen, men bara med möte och ingen demonstration. I Kungsängen avstod man från

demonstration 1941 "på grund av att det inte finns någon plats inom Kungsängen att vara på som passar". 1945 beslöt man anordna ett 1 Maj-möte i Stockholms-Näs skola, med en kvinnlig talare. I Bro beslöt man däremot samma år att på grund av dålig anslutning inget 1 Majföredrag skulle hållas. Vid årsmötet 1953 i Kungsängen beslöts att "ej ordna något möte i Kungsängen. Styrelsen fick i uppdrag att ordna för de medlemmar som önska delta i 1 majfirandet på annan ort." 1966 beslöt man att anordna resa till Enköping och 1 Maj-firandet där.

Upplands-Bro var en del av Uppsala län

På den här tiden, och lång tid framöver, bestod nuvarande Upplands-Bro av landsbygdskommuner som tillhörde, och identifierade sig med, Uppsala län. I Bro Arbetarekommun rapporterades 1929 att man "på en turné där man agiterat för Enköpings Nyheter, i Bro och Lossa, lyckats anskaffa 19 prenumerationer." Samma år beslutade Kungsängens Arbetarekommun inbetala 25 öre per medlem till Partikretsen i Enköping.

Inbjudna talare

Det förekom att man försökte bjuda in kända socialdemokrater som talare. I Bro beslöt man 1917 att ha en Pingstfest och till den "inbjuda Herr Hjalmar Branting som talare." Det lyckades nog inte, för saken nämns inte i något ytterligare protokoll. I december 1942 beslöts i Kungsängen att bjuda in riksdagsman Kilbom. I februari rapporterades dock att man "ej fått tag i stadsrådet Kilbom", men skulle göra ett nytt försök. År 1945 bestämde man i Bro att om möjligt få Finansminister Ernst Wigforss som talare. Men det blev istället Fru Hulda Flod som talade om "krigets härjningar och efterkrigsåteruppbyggnaden". Under senare år gick det bättre, för det rapporterades i valrörelsen 1960 att Ragnar Edenman skulle tala i Kungsängen veckan efter. Edenman var då ecklesiastikminister (motsvarar nu utbildningsminister). Edenman besökte Kungsängens Arbetarekommun även 1964 och lämnade då en orientering om det kommande valarbetet.

Arbetarekommunernas ekonomi och affärer

Medlemsavgifterna när arbetarekommunerna bildades var 40 öre för män och 20 öre för kvinnor. Även jordbruksarbetare betalade 20 öre, enligt Bro Lossa Arbetarekommuns protokoll.

Det förekom en del mer eller mindre framgångsrika affärer. I december 1926 beslutade man i Bro AK att lämna ett lån till en partikamrat på 200 kr mot 5% ränta om mot försäkran att låntagaren betalade tillbaka lånet under 1927.

1930 fanns ett förslag om att Bro AK skulle teckna 100 kr i Kooperativa föreningen som var under bildande i Bro, samt 400 kr våren 1931 under förutsättning att man får igen pengar som har varit insatta på Allmänna Sparbanken som hade gått i konkurs tidigare. Vi vet åtminstone att Kungsängens AK räddade sina pengar ur bank-kraschen, för 1 november 1930 rapporterade kassören att "Arbetarekommunens medel i Allmänna Sparbanken är uttagna. Medlen är insatta Svenska Handelsbanken och beloppet är 1 256 kr."

Strax före jul samma år tänkte man på arbetslösa kamrater i Bro. "En lista cirkulerade för insamling samt lades pengar ur kassan också".

Vid Kungsängens årsmöte i januari 1936 beslöts "att arvodet till styrelsen skulle vara 55:- kr att delas." I Bro beslöts 1946 att ombud till Partikretsens årsmöte fick fria resor samt ett

dagtraktamente av 8 kr." I Kungsängen beslöts 1953 att "För att täcka soc.-dem. Fullmäktigegruppens resor till gruppsammanträdena, hade gjorts en extra uttaxering på 2 kr per medlem."

Folkets Hus

1925 talas det i ett par protokoll i Bro arbetarekommun om ett gåvobrev från greve Sparre på Aske gård. Det gällde en tomt som man skulle bygga ett Folkets Hus på. 1927 sägs att gåvobrevet hade en advokat Karlsson lovat att hjälpa Arbetarekommunen med. Då främst med en billig byggnad på tomten.

Men advokaten var tydligen inte pålitlig, för man beslutade "att tillsätta en delegation av 2 st personer som ska åka till Stockholm och efterforska gåvobrevet. Man fick 5:- kr och fri resa. 4 mars året efter rapporterade J. Gran "hur han lyckats med sina spaningar efter advokat Karlsson, som har gåvobrevet på Arbetarekommunens tomt i sin ägo." I maj upplästes ett erkännande från advokaten att han tagit del av J. Grans skrivna påtryckningar. Man beslöt fortsätta försöken att återfå handlingarna och att om ingenting annat hjälper överlämna saken till kriminalpolisens händer, vilket också gjordes. I oktober 1928 rapporterade ordföranden att han "härmed ånyo besökt advokat Karlsson för att få någon reda till stånd angående arbetarekommunens tomt men ej lyckats komma saken något närmare." I juli 1933 rapporterade emellertid kamrat Glassing "att uppgörelsen i tomtfrågan var vunnen varpå ordföranden framförde arbetarekommunens tack till kamrat Glassing. Därefter "Behandlades frågan om sökande av lagfart för tomterna. Beslut att arbetarekommunen överlämnar till fjärdingsman Lind att fullfölja detta ärende."

I december samma år rapporterades att man bildat Folkets Husförening på orten. Bro arbetarekommun, Bro SDUK, Idrottsföreningen samt Grov- och Fabriks avd. och Lantarbetaravdelningen. I februari 1934 bildar man byggnadsförening för byggande av Folkets Hus. Föreningen skulle heta "Arbetarnas Byggnadsförening". Ordföranden föreslog att man skulle uppvakta greve Sparre ang. köpekontraktet på arbetarekommunens tomt. I mars beslöts att kommunisterna inte ska få komma med i byggnadsföreningen förrän den skuld de hade till SDUK var betald.

Även i Kungsängen fanns det planer på ett Folkets Hus. I mars 1930 rapporterade Folkets Hus-kommittén "att man hade en skiss på ett Folkets Hus. Den hade infordrats av byggmästare Sabel i Jakobsberg. Men efter en diskussion kom man överens om att det hela var för dyrt. Man återsände skissen med begäran att få någon ritning där huset fick kosta högst 20.000 kronor". I maj 1933 fick interimsstyrelsen för Folkets Husföreningen mandat att fortsätta sitt arbete. Vad som hände sedan framgår inte. Långt senare, 1961/62, kan man läsa att Folkets Husföreningen i Kungsängen upphört. Folkets Hus-tomten har sålts till kommunen. Arbetarekommunen fick ut drygt 8000 kr när allt var betalt, och beslöt då satsa 8000 kr i Kungsängens Medborgarhusförening. I oktober 1964 rapporterar kassören att "de 3000 kr som Arbetarekommunen uttagit från Medborgarhusföreningen nu fanns insatta på bank." 1967 rapporterades att Medborgarhusföreningen hade beslutat att gå i likvidation.

SSU

Bro hade en socialdemokratisk ungdomsklubb, vilket framgår av det som skrivs om dansbanan och om nykterhetsfrågorna ovan.

1926 beviljades SDUK, den socialdemokratiska ungdomsklubben i Kungsängen, inträde i Kungsängens Arbetarekommun.

I november 1945 höll Kungsängens Arbetarekommun ett agitationsmöte som var inriktat på ungdomen. Det gav till resultat att ungdomsklubben återupptog sin verksamhet.

Även i Håtuna har funnits en socialdemokratisk ungdomsklubb.

I Bro Arbetarekommun rapporterades i november 1947 att det bildats en ungdomsklubb "här på platsen" med 34 medlemmar.

1960 fanns en fungerande SSU-klubb i Kungsängen, för man uttryckte i en skrivelse "önskemål om att få komma i kontakt med arbetarekommunens styrelse för att få information om en del kommunala saker."

Kvinnorna och partiet

På Kungsängens Arbetarekommuns möte 19 dec 1934 inledde ordföranden en diskussion "att vissa missförhållande mellan man och kvinna inom partiet förefunnos." Denna fråga bordlades till nästa möte. I mars kom 1935 togs frågan upp igen. Helge Johansson föreslog att en motion skulle uppsättas och insändas till partidistriktet. Ett avslagsyrkande framkom och mötet beslöt "att inte insända motionen."

Bro Arbetarekommun tog i september 1935 upp ett cirkulär från partidistriktet där man uppmanades att försöka få med mer kvinnor i partiet. "Man beslutar lägga skrivelsen till handlingarna för att upptas när tiden därför var mera lämplig."

I november 1946 anordnade Kungsängens Arbetarekommun ett samkväm där Kvinnoklubben framförde en revy. De olika avsnitten belönades med kraftiga applåder från en stor publik.

I Bro behandlade man i mars 1946 ett förslag från Fru Nilsson angående bildande av en kvinnoklubb. Man beslöt att styrelsen tillsammans med Fru Nilsson skulle undersöka och eventuellt förarbeta bildande av kvinnoklubb. Dessförinnan hade man i januari beslutat utsända broschyren "Kvinnorna i Nylunda arbetarekommun" till gårdarna och övriga orter, och eventuellt inbjuda kvinnorna till ett möte. "I februari 1947 hade Bro Arbetarekommuns årsmöte som gäster fröken Viola Sandell från Stockholm samt medlemmar från Kvinnoklubben i Kungsängen. "Nio av de närvarande antecknade sig för medlemskap i Kvinnoklubben som därmed kan anses bildad."

Som nämnts ovan skrevs 1954 i Kungsängen att Fru Sjölander inte var nöjd med valsedeln på grund av att ingen kvinna fanns med. Men K.W. Johansson svarade alltså "att han fått veta att ingen kvinna var föreslagen".

Kommunalpolitiken

De kommunala frågorna togs givetvis upp på medlemsmötena. Kungsängens Arbetarekommuns möte i oktober 1926 "behandlade kommunalstämman ärenden. En punkt var lärarnas bostadssituation där man beslutade "att lärarna skulle åtnjuta den bostad som lagen krävde samt att densamma ska vara uppvärmd och ha egen ingång."

Arbetarekommunerna verkar ha haft relativt detaljerade synpunkter på hur de kommunalt förtroendevalda skulle agera. När Bros möte i mars 1933 behandlade fullmäktigeärendena diskuterades "En ansökan från Lindormsnäs om rätt att till utskänkning av pilsnerdricka klass II till spisande gäster för en tid av 3 år, beslutade arbetarekommunens möte att i kommunfullmäktige medgiva detsamma".

Bro och Låssa kommun hade från 1919 kommunalfullmäktige. Fram till 1921 var Johan Sparre på Brogård ordförande i kommunalnämnden (nuv. kommunstyrelsen). Därefter var Henning Pettersson ordförande fram till 1938, då Gustaf Jansson tog över.

I Kungsängen var det de första åren kommunalstämman⁶ som beslutade om kommunalpolitiken. I oktober 1932 fanns förslag om att införa kommunalfullmäktige. Arbetarekommunstyrelsen fick i uppdrag att utreda frågan. I augusti 1933 rapporterade styrelsen att man hade "ingått till kommunalnämnden med anhållan om införande av kommunalfullmäktige inom Stockholms Näs".

År 1930 begärde man i en S-motion i Bro att kommunalskatten skulle delas upp, så att den betalades vid tre olika tillfällen under året. Fullmäktige godkände motionen och beslutade också införa nöjesskatt i Bro och Lossa. Den förening som anordnar en "kulturellt betonad" tillställning skulle erhålla anslag av nöjesskatten med 50% av den skatt föreningen har erlagt.

1932 beslutade Bro Arbetarekommun att uttala sig för "att kommunalfullmäktiges ledamöter skulle godkänna staten för kommunen, samt medverka för upprättande av Apotek i Bålsta stationssamhälle. Men beslutade att icke medverka till uppförande av arrestlokal i Bålsta." 1934 fick man dock ge sig beträffande arrestlokalen, för dagen före julafton beslöt arbetarekommunmötet följande: "Behandlades frågan om uppförande av arrestlokal i Bålsta samt indelning i polisdistrikt. Mötet uttalade sig för att tillstyrka fallen, enär åliggande eljest skulle följa."

Man hade förr i tiden inte några heltidspolitiker. Att vara kommunalnämndsordförande gav inte stora inkomster och innebar många praktiska sysslor. I *Boken om Bro*⁷ berättar Gustaf Janssons son om det gigantiska kassaskåp som förvarades hemma, med kommunens kassa. Barnen hjälpte till att t.ex. skriva ut talonger för kommunal skatt och att skicka sammanträdeskallelser till fullmäktiges ledamöter. När avloppsledning behövdes förbi Härneviskolan gick kommunalnämndsordföranden och köpte dynamitgubbar m.m. och tog, utan större tidigare erfarenhet, itu med sprängning.

⁶ Kommunalstämman bestod av alla röstberättigade i kommunen.

⁷ *Boken om Bro*, utgiven av Bro hembygdsförening år 2001.

I december 1946 tar Kungsängens Arbetarekommun beslut att till kommunalnämndens ordf. Martin Holtz skulle överlämnas en medalj för hans långa verksamhet inom kommunen i samband med att han fyllde 75 år.⁸

Kommunsammanslagningen

1952 trädde den stora kommunreformen i kraft. Den innebar att de 2281 huvudsakligen sockenbaserade kommunerna på landsbygden ersattes av 816 "storkommuner". Namnet Upplands-Bro användes redan vid 1950 års kommunalval, då den nya kommunens beslutande församling valdes.⁹ Dess första beslut handlade om namnändring. Med stor majoritet begärde man hos regeringen att få kalla kommunen för Håtuna, men regeringen avslag kommunens ansökan.

I augusti 1946 hade man i Kungsängens Arbetarekommun tagit upp frågan om en kommunsammanslagning av Stockholms Näs och Bro kommuner. Man tog inga beslut, men man skulle överlägga med Bro Arbetarekommun. I oktober beslöt man "att representera partiet vid sammanträde inför kommunsammanslagningen. Mötet beslöt uttala sig för två alternativ. Alternativ 1: Genom att framhålla Kungsängens framåtskridande i befolkningshänseende föreslå en sammanslagning av Stockholms Näs och Västra Ryd. Om detta ej låter sig göra gå in för alternativ 2, en sammanslagning av Bro, Stockholms Näs och Västra Ryd. I maj 1947 beslöt man "att tillstyrka alt. II under förutsättning att centralförvaltningen kommer att ligga i Kungsängen." Det är oklart hur man såg på saken i Bro vid den här tiden. För 1948 skriver Ellen Johansson att detta "är ett exempel på ett år då protokollen är mycket kortfattade. Det är svårt att få ut något vad man har beslutat och om rapporterna står inte vad de handlar om." 1949 rapporterar KW Johansson att "Kontakt hade åstadkommit med arbetarekommunen i Håtuna Håbo Tibble och Västra Ryd. Samtliga hade uttalat sig för en sammanslagning av dessa kommuner med Stockholms Näs."

Vid kommunsammanslagningen 1952 blev det strider mellan Bro och Kungsängen om huvudortens placering, kommunens namn, kommunalnämndsordförandeposten m.m. I februari 1951 redogjordes i Kungsängens Arbetarekommun för att strider förekommit mellan de borgerliga och socialdemokraterna om vilken som skulle bli huvudort i Storkommunen. Det blev Kungsängen som Socialdemokraterna ville, rapporterades det. I hembygdsboken kan man dock läsa att "vid en allmän kommunalstämma i Kungsängens kyrka för hela den blivande storkommunen måste Upplands-Bro-borna bestämma, om Bros eller Kungsängens kommunalnämndsordförande skulle bli ordförande även i storkommunen. Valet föll på kandidaten från Bro, Gustaf Jansson, och eftersom det fanns ett nybyggt kommunalhus där med sammanträdesrum för fullmäktige, blev Bro automatiskt huvudort för den kommunala förvaltningen. Det var emellertid länge stor oenighet i det nya fullmäktige, om vilken ort som skulle vara huvudort..."

Det kan ha varit frostiga relationer mellan arbetarekommunerna under den här tiden, för Bro Arbetarekommun beslöt våren 1953 "att efterhöra med Kungsängen och Helge Johansson

⁸ I Ellen Johanssons material framgår inte hur partipolitiskt profilerat Holtz uppdrag som kommunalnämndsordförande var. Han finns inte med på hennes uppräknings av kommunalfullmäktigelistor för Socialdemokraterna eller arbetarekommunstyrelser. Däremot finns han 1948 med i uppräkning av S-ledamöter i Byggnadsnämnden. Bland ledamöter i olika nämnder finns dock inte Kommunalnämnden (som kommunstyrelsen kallades på den tiden) alls med i uppräknings.

⁹ Se "Det hände i Upplands-Bro, En hembygdsbok" utgiven av Upplands-Bro kulturnämnd, kapitlet Storkommunen Upplands-Bro bildas.

därstädes om han ämnar kalla till något gemensamt möte.” En månad senare rapporterades ”att Helge Johansson Kungsängen gav negativt svar på frågan om ett gemensamt möte varför beslutas att vända sig till Håtuna Håbo-Tibble arbetarekommun och efterhöra om dom var villiga att ordna med ett gemensamt möte.” I Kungsängen tycks man dock ha siktat mot sammanslagning med Västra Ryds Arbetarekommun, för Helge Johansson rapporterade i februari 1954 att man ”hade i Västra Ryd vissa betänkligheter mot sammanslagningen.”

Förortskommunen

Arbetarekommunerna slås samman

I början av 1960-talet började en helt ny tid för Upplands-Bro. Befolkningen växte snabbt och ungdomar flyttade in.

I början av 1950-talet hade det inte blivit något av med sammanslagning mellan Kungsängens och Västra Ryds arbetarekommuner, men i april 1964 skrevs i Kungsängen att "Västra Ryds Arbetarekommun hade framkommit med önskemål om att sammanslås med Kungsängens Arbetarekommun. Förslag från Västra Ryd att de ville representera med en man i styrelsen godkändes. Året efter meddelade kassören Tommy Widlund att han mottagit behållningen av Västra Ryds Arbetarekommun som uppgick till 137:-kr. Enligt verksamhetsberättelsen för 1965 hade medlemsantalet ökat från 94 medlemmar till 148 st. Delvis berodde detta på att Västra Ryds Arbetarekommun uppgick i Kungsängens Arbetarekommun.

På ett gemensamt möte för Bro Låssa och Kungsängen i december 1965 diskuterades bl.a. frågan om sammanslagning till en arbetarekommun. Man bildade en kommitté som fick i uppgift att förbereda frågan. På våren 1967 rapporterade sammanslagningskommittén att man enats om att förordna en sammanslagning av Bro och Kungsängens arbetarekommuner.

Nu kan vi se namn i partiarbetet som vi fortfarande känner till. Kungsängens arbetarekommuns styrelse för 1967 bestod av Günter Wanjura (ordförande) samt Tommy Widlund, Thomas Fridén, Stig Pettersson och Ellen Johansson. Året efter var Thomas Fridén ordförande i Kungsängens Arbetarekommun.

Aktivitetsnivån i partiet blev högre, och 1968 kan vi för första gången läsa om att man börjat ge ut en egen tidning, som då hade namnet "Kommentaren" och var gemensam för Bro och Kungsängen.

Men det var inte lätt för de båda arbetarekommunerna att arbeta tillsammans. I slutet av november 1967 hade Bro Arbetarekommun styrelsemöte och Arne Widlund från Kungsängen deltog. Han ansåg att det tröga arbetet med namnförslag till styrelser och nämnder i grunden berodde på att systemet med två arbetarekommuner i samma kommun inte fungerade. Som det nu är, är det fullmäktigegruppen som fungerar som arbetarekommun.

10/4	Med anledning av en skrivelse från Kungsängens arbetarekommun ang. sammanslagningen av de båda arbetarekommunerna diskuterades frågan och då framgick att en del gamla medlemmar aviserat sitt utträde ur arbetarekommunen om denna sammanslagning skulle komma till stånd.
26/9	"På grund av den stora inflyttningen till Råby beslutar arbetarekommunen att anordna ett offentligt möte för att informera kommuninvånarna om kommunens verksamhet. Parollen löd VI I VÅR KOMMUN"
1970 11/2	UPPLANDS BRO ARBETAREKOMMUN Upplands Bro arbetarekommun bildas. Ordförande Thomas Fridén öppnar med en välkomsthälsning till detta historiska möte. Han läser upp ett protokoll fört vid allmänna kommunalstämman den 24 juni 1887 med Bro och Lossa socknar. Denna stämma hade beslutat "att varje laglydig församlingsmedlem med all kraft skulle motarbeta den fördärvebringande läran om socialismen".

10

I februari 1969 antog Kungsängen ett uttalande, ställt till Bro Arbetarekommun. Man uttrycker önskemål om samgående, och är nu övertygade om att detta är det enda riktiga. Med anledning av skrivelsen diskuterades frågan i Bro och då framgick att en del gamla medlemmar aviserat sitt utträde ur arbetarekommunen om denna sammanslagning skulle komma till stånd.

Dock blev det en sammanslagning automatiskt, så att säga. Partiet på central nivå gjorde nämligen förändringen i samband med "kommunblocksreformen" 1970 att det skulle finnas en arbetarekommun i varje kommun och att socialdemokratiska föreningar skulle verka i bostadsområdena. Den 11 februari 1970 bildades Upplands-Bro Arbetarekommun.

I samband med 1970 års val genomfördes en ny kommunindelning i Sverige. Antalet kommuner minskades från närmare 1000 kommuner till drygt 280. Den delen av förändringen berörde inte Upplands-Bro, som fått sin nuvarande geografi (i stort sett) redan vid den förra reformen. Däremot kom förändringarna i länsindelningen att bli oerhört betydelsefulla för vår kommun. Upplands-Bro blev en del av Stockholms län och vi fördes över till Stockholms läns partidistrikt.

På fullmäktigelistan i 1970 års val stod första kvinnan på plats 11 och nästa på plats 17. I slutet av 1970-talet kom sedan en snabb förändring när principen om varannan man/kvinna fick genomslag i partiet i hela landet.

Det nya pendeltågssystemet, med en linje Kungsängen-Västerhaninge, bidrog till inflyttning av människor som pendlade till Stockholm för att arbeta. Men fortfarande dröjde kopplingen mot Uppsala län sig kvar. Många läste Enköpings-Posten, som hade lokalredaktör i kommunen. 1969 reste Bro Arbetarekommun till Enköping på 1 Maj.

Arbetarekommunen hade en expedition på Östervägen 10 tillsammans med ABF. Den 1 december 1971 flyttade man till Kyrkvägen 6, där man var kvar till inflyttningen i Villa Skoga.

¹⁰ Ur Ellen Johanssons skrift 1914 – 1984 Glimtar ur 70 års protokoll.

Ungdomarna tog över

K.W. Johansson tillträdde, utan någon lång skolgång bakom sig, som ledande politiker för en liten landsbygdskommun med några få kommunalt anställda. Han fick vara med om att planera för Livgardets flyttning till kommunen, tillkomsten av KF:s rikslager och, inte minst, för en mycket stor utbyggnad av bostäder som totalt skulle förändra kommunen.

I februari 1965 genomfördes ett möte gemensamt för Kungsängens och Bro Låssa Arbetarekommuner. Det besöktes av direktör Alm från HSB, som redogjorde för den tilltänkta utbyggnaden av Kungsängens centrum. K.W. Johansson redogjorde för arbetet med regionplanen och att dess målsättning var att bygga ut samhället till ca 30 000 - 35 000 invånare. K.W. Johansson omtalade också att han skulle upp till Generaldirektör Höjer och resonera trafikfrågor. K.W. hade tänkt sig pendeltrafik till Kungsängen.

Den snabba utbyggnaden och den välutbildade ungdomsgenerationens intåg medverkade till spänningar i partiet. I november 1967 nominerades den blott 27-årige Thomas Fridén till ordförande i kommunalnämnden. Ett halvår tidigare kan man läsa i Bro Arbetarekommuns protokoll att Kungsängens Arbetarekommun vill "genast ha besked om Bro arbetarekommun stöder Thomas Fridén som kandidat på posten som kommunalnämndens ordf. Beslutades att inte stödja Fridén. I samband därmed togs frågan upp huruvida styrelsen och valberedningen kommer att stödja K.W. Johansson, därest han föreslås till omval. Valberedningen hade beslutat att inte stödja Johansson."

I samband med skiftet från K.W. till Thomas fanns en oenighet om byggandet av Råby och Finnsta. I protokollet från Bro Arbetarekommuns årsmöte i januari 1968, när verksamhetsberättelsen behandlades, yttrade sig K.W. Johansson "om att fullmäktigegruppen gått emot arbetarekommunernas beslut att stödja HSB:s och Familjebostäders bebyggande av Råby-Finnstaområdet, och ville få detta fört till protokollet." Istället blev det föregångaren till AB Upplands-Brohus som fick bygga. Det blev inte problemfritt. Kommunalrådet Thomas Fridén var intresserad av att bli ordförande också i Upplands-Brohus, men SSU argumenterade då emot med mångsyssleri som argument. Några år senare, i mars 1972, avsade sig samtliga socialdemokratiska ledamöter i Stiftelsen Upplands Bro Hus sina uppdrag på grund av den ekonomiskt svåra situationen i Upplands Bro Hus. Nya ledamöter valdes en månad senare. Då var Thomas socialdemokraternas ordförandekandidat. Men han blev inte vald, för vid fullmäktiges votering röstade någon av de våra på den borgerliga kandidaten istället.¹¹

Thomas Fridén var kommunalråd fram till 1 november 1974. Han blev därefter ordförande i kommunfullmäktige och utbildade sig till sångare. Ny kommunstyrelseordförande blev Allgun Wilhelmsson, en annan av de inflyttade ungdomarna. Allgun hade varit ombudsman i Stockholms läns SSU-distrikt och blev ordförande i arbetarekommunen 1974. Sedan han blivit kommunalråd efterträddes han som arbetarekommunordförande av Nils-Erik Olsson. 1977 blev Allgun åter ordförande, för att 1978 efterträddas av Anita Fridén.

Under slutet av 1960-talet och under 1970-talet var bostadsbyggandet oerhört kraftfullt. Höghus i Kungsängens centrum (eller gamla Kungsängen, som vi sa då) hade kommit tidigt. Råby och Finnsta byggdes ut med hyreslägenheter. Tibble byggdes som ett, för Upplands-

¹¹ Ur Boken om Bro, kapitlet "Några minnen som kommunalpolitiker i Upplands-Bro" av Thomas Fridén.

Bro-förhållanden, jättelikt område med bostadsrätter. I anslutning till det nyöppnade regementet tillkom villaområdet i Brunna (nuvarande Norra Brunna).

Samtidigt lyckades man följa med i samhällsservicen. Daghemsutbyggnaden var så snabb att det, till skillnad mot i de flesta kommuner i länet, gick att få barnomsorgsplats omgående. Tomter för villor och radhus uppläts med tomträtt istället för att säljas – bl.a. för att göra det billigare att skaffa hus. Dessa har sålts ut från 1990-talet. Systemet blev impopulärt, eftersom tomträttsavgälderna höjdes sprängvis vart tionde år.

En följd av den snabba utvecklingen var att kommunalskatten blev en av länets högsta, samtidigt som beroendet var stort av den regionala skatteutjämning som landstinget från början av 1970-talet fram till mitten av 1990-talet utbetalade till "miljonprogramskommunerna".

Pendeltåg till Bro var ett socialdemokratiskt krav redan på 1970-talet. 1974 uppdrog distriktskongressen till landstingsgruppen att verka för en förlängning av pendeln till Bro, efter motion från Upplands-Bro. 1975 skrev Gunnel Färm motion i landstinget om pendeltåg till Bro. En banderoll "Pendeltåg till Bro" tillverkades och användes i många år i 1 Maj-tåget i Stockholm, tillsammans med talkören "pendel, pendel, pendeltåg till bro".

Kommunförvaltningen flyttades från Bro till ett långvarigt provisorium i Tibblehuset - från början på övervåningen, samtidigt som undervåningen innehöll butiker, bank m.m. Efterhand som butikerna dog bredde kommunförvaltningen ut sig även på undervåningen.

Vid flytten från Bro trodde man att kommunens centrum till slut skulle komma att ligga vid Nygård mellan Bro och Kungsängen¹². Det blev inget av, eftersom utbyggnadstakten blev mycket lägre än man hade trott. I början av 2000-talet flyttades sedan kommunförvaltningen till Kungsängens centrum.

Någon gång vid millennieskiftet motionerade Folkpartiet i fullmäktige om att Kungsängen skulle utnämnas till huvudort i kommunen. Effekten blev den motsatta mot vad folktopisterna tänkte sig, för motionen avslogs och det blev därmed fastslaget att vi inte skulle ha någon officiell huvudort.

Den första borgerliga parentesen

1976 års val gick dåligt för Socialdemokraterna. Det blev borgerlig regering med Thorbjörn Fälldin (C) som statsminister. Även i Upplands-Bro tog de borgerliga över. Bertil Axelsson (C) blev kommunalråd och munstyrelsens ordförande. Allgun fortsatte som oppositionsledare på deltid, men blev också ombudsman på ABF-distriktet.

Kommunalskatten höjdes återigen 1978, under borgerligt styre i kommunen. Därefter har kommunalskatten legat still i Upplands-Bro, bortsett från skatteväxlingar som orsakats av ändringar av huvudmannaskap mellan framför allt kommuner och landsting.

Åter S-styre

Socialdemokraterna gick till val 1979 på att bygga Upplands-Brogymnasiet och var tydliga med att om det behövdes skulle skatten därför höjas med 1 krona. Vi vann valet i Upplands-Bro, men vi klarade av att bygga gymnasiet utan att höja skatten. Allgun blev åter

¹² Det hände i Upplands-Bro, en hembygdsbok, sid 14.

kommunstyrelsens ordförande och Thomas blev fullmäktiges ordförande. 1982 tyckte Thomas att fullmäktigeordförandeskapet var svårt att förena med resandet som sångare. Fullmäktigeordförande blev istället Kurt Bengtsson.

Den 4 september 1982 talade Olof Palme i Ekhammarskolan inför 800 åhörare. "För-talare" var Mona Sahlin från SSU.

I valet 1982 fick vi egen majoritet i kommunen.

Aktivitetsnivån var hög

Aktivitetsnivån var hög på 1970- och 1980-talen om vi jämför med senare år, även om det inte upplevdes så då.

Studieverksamheten var aktiv. 1984 t.ex. startades 12 studiecirklar i de olika S-föreningarna, främst om "Framtiden i hela folkets händer", men även "Trivsamt trädgård" m.fl. ämnen. Man hade ett antal konferenser, varav flera var tvådagars, på Bergby gård i Roslagen som då ägdes av ABF Norra Storstockholm.

På 1970- och 1980-talen hette arbetarekommunens tidning "Socialdemokraten i Upplands-Bro". Tidningen delades ut i alla hushåll av partimedlemmarna och den kom ut 1 - 4 gånger per år, beroende på vad man orkade med och om det var valår. Tidningsutgivningen fortsatte på 1990-talet under namnet "JUST NU – Nyheter & Notiser från Upplands-Bro".

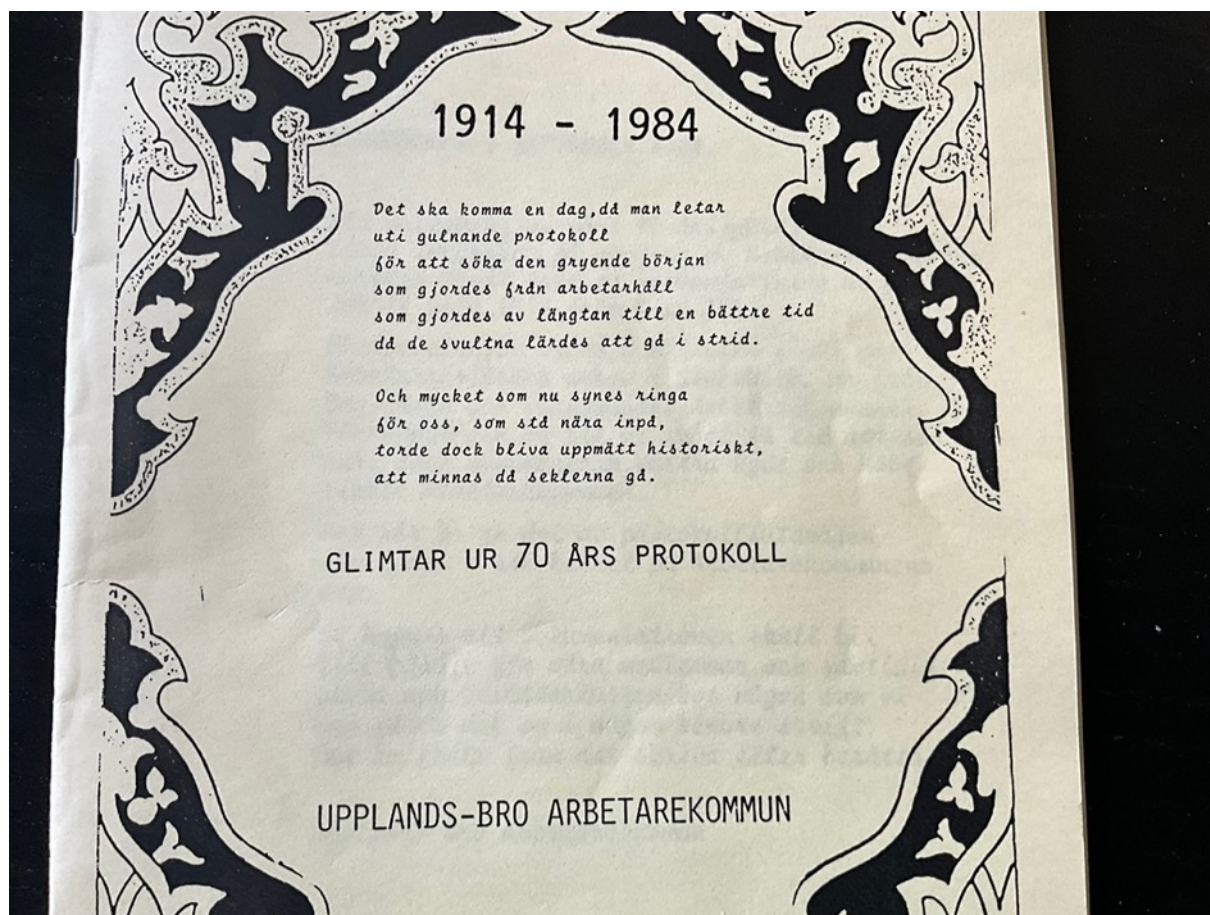

Kring 1 maj var det stor anspänning för partiverksamheten. Den givna parollen var PENDELTÅG TILL BRO.

På 1970-talet samlades man i partilokalen på Kyrkvägen 6 i Kungsängen, för gemensam fika och avresa till demonstrationen inne i Stockholm. 1982 hade vi för första gången på många år demonstration och utomhusmöte i Bro. Något år var det även utomhusmöte i Kungsängen. Dessutom ordnade Arbetarekommunen tillsammans med SSU och Unga Örnar valborgsarrangemang i såväl Bro som Kungsängen. 1 maj-mötena i Bro genomförs fortfarande, dock numera utan något demonstrationståg.

Arbetarekommunstyrelsen var stor och innehöll representanter från de olika föreningarna. Det fanns också ett verkställande utskott som exempelvis 1985 bestod av fem ordinarie ledamöter plus suppleanter och adjungerade. Arbetarekommunen hade också flera utskott – Informationsutskottet, Internationella utskottet, pensionärsutskottet och fackliga utskottet.

Under många år fram till våren 1985 var Ellen Johansson verkställande ledamot på arbetarekommunens expedition på deltid, samtidigt som hon också arbetade för ABF. Ellen var en sammanhållande kraft i arbetarekommunen och var under en tid ordförande i kvinnoklubben. Hon gjorde en enorm insats inför arbetarekommunens 70-årsjubileum år 1984, bl.a. genom att på Arbetarrörelsens Arkiv gå igenom protokoll och andra handlingar för alla de 70 åren och sammanställa skriften *1914–1984 Glimtar ur 70 års protokoll*.

Valarbetet drevs med delvis andra metoder än på senare år. 1985 hölls 24 torgmöten i arbetarekommunens regi. 5 debatter med politiska motståndare genomfördes. Man höll liv i en någorlunda fungerande utdelningsorganisation, som gjorde att tidningen och flygblad kunde spridas i stort sett till alla hushåll i kommunens tätorter, även om det ibland fallerade eller dröjde för länge. Liksom på senare år hade man också dörrknackningar och pendeltågsutdelningar.

1988 – ett nytt politiskt läge

I Socialdemokraten i Upplands-Bro nr 4 1988 kan man läsa följande: Valresultatet ... skapade en helt ny politisk situation i vår kommun. Socialdemokraterna och VPK har bara 19 av 41 mandat i kommunfullmäktige... Miljöpartiet har (med 3 mandat) blivit "vågmästare". S fick behålla alla ordförandeposter, men Mp fick en plats i varje nämnd och blev också "vågmästare" mellan blocken i nämnderna. Det blev också överenskommet att man skulle försöka bygga en biogasanläggning i Bro "Brogas". Projektet blev aldrig framgångsrikt och planeringen för det lades ner i stillhet efter 1994 års val.

Till skillnad mot under senare tid betraktade vi oss alltså som del av ett block med VPK, men inte med MP som då var väldigt nya i politiken.

Vid årsskiftet 1990–1991 slutade Allgun Wilhelmsson som kommunstyrelseordförande. Han hade förvarnat att han ville hinna pröva något annat - trots sammanlagt 13 år på posten och dessutom 3 års som oppositionsledare hade han ännu inte hunnit fylla 50. Allgun gick till en tjänst på HSB Norra Storstockholm. I en avskedsintervju i JUST NU var det tre saker han var extra belåten med: Kompletteringsbebyggelsen i Bro centrum, utformningen av Kungsängens Centrum och gymnasiet, som var den hittills största satsningen i kommunen på ett projekt. Det mesta var positivt, tyckte han, utom att vi ännu inte hade fått pendeltåg till Bro.

När Allgun slutade som kommunalråd blev det Göran Hedberg som fick uppdraget. Göran, som var officer på Livgardet, var välkänd i partiet efter många år som bl.a. ordförande i byggnadsnämnden och därefter i tekniska nämnden.

I november 1990 hade också Ingemar Färm avgått som arbetarekommunordförande på grund av svårighet att kombinera med sitt nya arbete. Ingemar hade efterträtt Anita Fridén som varit ordförande i 11 år. Vice ordföranden Ove Cederlund, då ordförande i byggnadsnämnden, fick ta över klubban fram till årsmötet. Valberedningens förslag till ny ordförande i arbetarekommunen blev Bertil Kinnunen, en 27-årig ABF-ombudsman som hade varit med i arbetarekommunstyrelsen något år. Göran Hedberg måste dock ha varit tveksam till hur det skulle fungera, för på årsmötet föreslog han Kurt Bengtsson som ordförande. Årsmötet beslutade dock i enlighet med valberedningens förslag.

Ny borgerlig parentes

Inför 1991 års val var opinionssiffrorna dystra på riksplanet, och vi förlorade såväl regeringsmakten som makten i Upplands-Bro.

Göran Hedberg fick lämna kommunalrådsposten till Bert Lewenborg (M) och fortsatte inte som oppositionsledare. Det blev istället Hans Bergström som blev Socialdemokraternas oppositionsråd på deltid, som 2:e vice ordförande i Kommunstyrelsen.

Oppositionsarbetet innehöll mycket opinionsbildning och dialog med invånarna. Ett år före valet ägnades det mesta av ett nummer av JUST NU åt en flersidig skriftlig enkät till invånarna "Hur vill DU ha Ditt Upplands-Bro". Under ett antal år drevs Radio A, en sändning i Upplands-Bro närradio en gång per vecka. I valen under 1990-talet delades, förutom det kommunala handlingsprogrammet, också lokala handlingsprogram ut för varje föreningsområde (Bro, Kungsängen, Tibble-Brunna).

Några kärva år när vi tog tillbaka makten

Under valrörelsen 1994 i Upplands-Bro drev Socialdemokraterna bland annat att ledning och styrning var misskött från den borgerliga ledningen i Upplands-Bro och att kommunen varit för passiv när det gäller pendeltåg till Bro. Socialdemokraterna fick inte egen majoritet i Upplands-Bro, men var nära med 20 mandat av 41. S valde att styra i minoritet, med god samverkan med Vänsterpartiet och med utsträckt hand över blockgränsen.

Kommunstyrelseordförande blev Sven-Inge Nylund. Bro-föreningen hade nominerat Anita Fridén och det var votering i frågan på arbetarekommunens årsmöte i mars, men det var odramatiskt och med gott humör. Anita blev sedan 1:e vice ordförande i kommunstyrelsen. Detta var första gången som arbetarekommunen beslöt om ordförandekandidater redan före valen, vilket i årsberättelsen för 1994 beskrev som ett lyckokast. Valet innebar också en generationsväxling inom Socialdemokraterna. Medelåldern bland de 26 första namnen på kommunfullmäktigelistan var så låg som strax under 40 år.

Kommunens ekonomi var i ett katastrofalt läge samtidigt som Upplands-Brohus hade ca 570 tomma lägenheter och stod på konkursens brant. Lösningen blev ett sparpaket i tre steg, som förde tillbaka ekonomin i balans. För Upplands-Brohus del blev det ett paket med bl.a. rivning av över 300 lägenheter i Råby och försäljning av Finnsta.

Samtidigt intensifierades kampen för pendeltåg till Bro. Vi hade fått socialdemokratiskt styre i Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Håbo kommun och Upplands-Bro kommun. Därmed kunde vi fatta de nödvändiga besluten och ta ansvar för finansiering. Genom god kontakt med bl.a. Banverket gick det att hitta tekniska lösningar och nosa rätt på statsbidragspengar. År 2001 invigdes pendeltågsstationen i Bro.

Arbetarekommunen hade några år med dålig ekonomi. Vid årsskiftet 1994/1995 var det egna kapitalet minus 194 000 kr och man hade tvingats ta banklån. Expeditionen hade under några år haft större bemanning än inkomsterna räckte för. Efter valet 1994 hölls expeditionen obemannad under en längre tid, vilket gjorde att ekonomin snabbt kunde stabiliseras och är numera god.

Valen 1998 och 2002

I 1998 års val var parollen "Pendeltåg, skola, vård och omsorg... VI ARBETAR FÖR UPPLANDS-BRO!". Målsättningen var att öka antalet mandat ytterligare och därmed få egen majoritet. Vi hade fortfarande gott om unga kandidater högt upp på listorna, och ett av valmaterialen var ett personligt hållet brev från våra ungdomskandidater till förstagångsväljarna. Valvindarna blåste snålare på riksplanet och någon egen majoritet blev det inte, men vi var ändå starka nog för att fortsätta regera – utan koalition, men med Vänsterpartiets stöd.

Inför valet 2002 var parollen "För ett ännu bättre Upplands-Bro". "Pendeltåget en framgång – nu behövs fler bostäder i Upplands-Bro" var en annonsrubrik. En annan var "Upplands-Bro ska vara känt för bra skolor och förskolor".

Valet gick bra och vi kunde fortsätta styra. Denna gång bildade vi koalition med Vänsterpartiet. De hade genom åren varit en pålitlig samarbetspartner, samtidigt som de borgerliga partierna aldrig nappade på våra inviter till blocköverskridande samarbete.

Socialdemokraterna behöll alla nämndordförandeposter, men Vänsterpartiet besatte ordförandeposten i Personalutskottet.

Sven-Inge Nylund fortsatte som kommunstyrelsens ordförande fram till september 2003, då han blev regionplanedirektör i Stockholms läns landsting och ersattes av Håkan Heglert.

2006 års val gav en svår parlamentarisk situation

2006 års valresultat ledde till en dramatisk och långvarig kris i Upplands-Bros politiska styre. Alliansen fick 20 mandat och de röd-gröna partierna fick tillsammans 20. Vågmästare blev en ung Sverigedemokrat.

Senare har situationen med Sverigedemokraterna som vågmästare blivit vanlig runt om i Sverige, men då var situationen ny och ovanlig. Det gick från början inte att komma överens över blockgränsen. Vid första fullmäktigesammanträdet röstade sverigedemokraten med de borgerliga, vilket ledde till en kommunstyrelse med alliansmajoritet. Iréne Seth (M) blev kommunstyrelseordförande. Vid nästkommande fullmäktige röstade sverigedemokraten däremot med de röd-gröna, så det blev socialdemokratisk ledning i nämnderna och en socialdemokratisk budget.

Detta ledde till svåra och långdragna förhandlingar. Inte förrän på senvåren fick kommunen ett stabilt styre. Folkpartiet och Socialdemokraterna bildade koalition. Yvonne Stein (FP) blev kommunstyrelseordförande och socialdemokraterna fick samtliga övriga ordförandeposter. Håkan Heglert (S) fick den andra kommunalrådspost som inrättades och blev 1:e vice ordförande i kommunstyrelsen med ansvar för bl.a. samhällsbyggnadsfrågor.

Eftersom S och FP inte tillsammans hade egen majoritet fanns också en överenskommelse med Miljöpartiet och Vänsterpartiet att stödja att valen kunde ske och att inte fälla koalitionens budgetförslag. I övrigt hade MP och V fria händer att agera, men kom att stödja koalitionen i de flesta frågor.

2010 blev det förlust...

I 2010 års val fick den borgerliga Alliansen egen majoritet med 21 mandat. Kommunstyrelsens ordförande blev Iréne Seth (M). Yvonne Stein (FP) blev kvar som kommunalråd på heltid. Även Janne Stefanson (KD) och Christina Brofalk (C) fick kommunalrådstitlar, men på deltid.

Sverigedemokraterna blev större, men tappade alltså sin vågmästarroll. För vår del blev det fyra år i opposition. Håkan Heglert lämnade kommunalrådsposten. Nytt oppositionsråd blev Camilla Janson.

Oppositionsstrategin innebar bl.a. att vi skulle vara synliga, tydliga och lokala i vårt arbete och våra budskap. En viktig uppgift, som vi lyckades med, blev att hålla tillbaka alliansens ambitioner att sälja ut delar av det allmännyttiga bostadsföretaget Upplands-Brohus.

På årsmötet 2013 ändrades arbetarekommunens stadgar, så att partiets grundstadgar används utan ändringar. Det innebar bl.a. att det blev mer renodlade kommunfullmäktigegruppsammanträden, istället för ordningen med en kommunal grupp som funnits i många år. Sammanträdena hålls dock fortfarande före kommunstyrelsens sammanträden, vilket ger fullmäktigeledamöterna chans att påverka innan kommunstyrelsen har tagit ställning.

I organisationsplanen 2013 anges att arbetarekommunen omfattar följande grundorganisationer: Bro Socialdemokratiska Förening, Kungsängens Socialdemokratiska Förening, Upplands-Bro Kristna Socialdemokrater samt SSU-kommunen Upplands-Bro.

...men 2014 kom vi tillbaka!

De övre våningarna på Villa Skoga hade blivit utdömda av brandkåren och kommunen hade dröjt med att göra något åt saken. Valrörelsen fick därför bedrivas i en provisorisk lokal på Östervägen och på hösten flyttades partiexpeditionen från Villa Skoga till f.d. Sparbankslokalen i Bro.

2014 års val innebar på riksplanet att vi tog tillbaka regeringsmakten, denna gång tillsammans med Miljöpartiet, men ändå i minoritet i riksdagen.

I Upplands-Bro gick vi till val under parollen UPPLANDS-BRO KAN BÄTTRE! Vi fick vi i stort sett samma stöd av väljarna i procent räknat som i valet 2010. Med några få rösters marginal tog vi ändå ett ytterligare mandat i kommunfullmäktige. Genom moderaternas stora tillbakagång var vi det klart största partiet och den röd-gröna sidan hade ett mandat mer än alliansen. Sverigedemokraterna ökade ytterligare, till 4 mandat.

Denna gång bildade vi koalition med Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Tillsammans fick vi 21 av de 41 mandaten och kunde alltså bilda ett majoritetsstyre och beröva Sverigedemokraterna deras vågmästarroll. Kommunstyrelseordförande blev Camilla Janson (S). Vi fick flera andra ordförandeposter, men fick lämna några till övriga partier i koalitionen.

Samarbetet i koalitionen var stabilt, med handlingskraft och målmedvetenhet. Inriktningen var att satsa på välfärden, och särskilt lyfta skolan. Vi genomförde 97 procent av våra vallöften för mandatperioden.

Kommunen klättrade uppåt i den årliga jämförelsen mellan kommuner över skolresultat i grundskolan. Det blev fart på byggandet. Företagsklimatet förbättrades. Ekonomin var i balans och överskottsmål om 2 procent infriades för första gången. Efter två år var 67 procent av flyktingarna i egen försörjning genom arbete eller studie, vilket uppmärksammades av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, numera SKR).

Foto: Karin Sidén

Statsminister Stefan Löfven besökte Finnstaskolan 2017 och svarade på brev som tillsänts honom från elever på skolan. Han invigde också caféet Nyfiket i Brohuset.

Inför valet 2018 knackade hela regeringen dörr i Tibble. Innan dörrknackningen startade passade statsministern på att besöka barnen på Lillsjöskolans fritids.

I opposition sedan 2018

Väljarnas dagordning inför valet 2018 liknar antagligen inte dagordningen vid något annat val i modern tid. Traditionellt viktiga frågor som arbetslöshet och ekonomi spelade en mindre roll, medan invandring och brottslighet dominerade. Mediafokus på grov brottslighet, särskilt gängmord, förstärkte väljarnas prioritering av brottslighet. Trots framgångar i hanteringen av dessa frågor i Upplands-Bro lyckades vi inte kommunicera detta och vinna väljarnas

förtroende, likt resten av landet. Sammanfattningsvis präglades valåret 2018 av frågor som missgynnade Socialdemokraterna, och våra svårigheter med Sverigedemokraterna bidrog till våra förluster i Upplands-Bro och många andra kommuner.

Sedan 2018 har Upplands-Bro haft ett borgerligt styre, där den s.k. Alliansen styrt i minoritet, men i praktiken med stöd av Sverigedemokraterna. Fredrik Kjos (M) är kommunstyrelseordförande. Camilla Janson (S) är oppositionsråd och 2:e vice ordförande i kommunstyrelsen.

Under perioden 2018 – 2022 var styrkeförhållandena i kommunfullmäktige att S hade 11 mandat. S, V och MP fick tillsammans 15 mandat mot Alliansens 19 och SD:s 7 mandat.

I 2022 års val fick Socialdemokraterna ett ytterligare mandat och vi fick 12 platser i kommunfullmäktige. Om man räknar samman S, V och MP blev det 17 mandat, vilket är samma som Alliansens 17 mandat. SD fick oförändrat 7 mandat.

De styrande för en tydligt högerinriktad politik. Deras strävan är att privatisera och sälja ut verksamheter. Det görs åtstramningar i budget inom kommunal välfärdsverksamhet och det finns en stor tröghet i utvecklingsfrågor som bostadsbyggande, näringslivsfrågor och lokalförsörjning.

Socialdemokraterna har skolfrågor som främsta prioritet – dels för att den är viktig, dels för att de styrande satsar otillräckligt i budget, ger förmåner som hyresbidrag åt privata skolor och avstår från att underhålla de kommunala skolorna.

Personalfrågorna har också kommit i fokus, på grund av bland annat dålig styrning av kommunen med en osund kultur och dålig arbetsmiljö som följd.

Svårare nå ut när tidningar försvinner

Det har under senare år på många sätt blivit svårare att föra ut den socialdemokratiska politiken till väljarna. Förr var det många i kommunen som läste Enköpings-Posten, som hade lokalredaktion i Upplands-Bro. Sedan startade Enköpings-Posten en gratisutdelad veckotidning i Upplands-Bro, Mälar-Posten som hade en ambitiös nyhetsbevakning med bland annat referat från kommunfullmäktige. Samtidigt fanns Bålsta-Upplands-Bro-bladet och Lokaltidningen (numera Mitt i).

Numera är det bara den gratisutdelade veckotidningen Mitt i som finns kvar, och den lägger inte stora redaktionella resurser på att bevaka det som händer i Upplands-Bro. Till detta ska läggas att vårt parti inte längre har en tillräcklig medlemskader för att direktutdela någon egen tidning i hushållen.

Sociala medier tar över för politisk information

Sociala medier har de senaste tio åren blivit allt viktigare för politisk information. Det är lätt att nå ut till stora grupper, men svårare att sticka ut i bruset. Upplands-Bro Arbetarekommun använder nu hemsida, Facebook och Instagram som viktiga kommunikationskanaler.

Under mandatperioden 2015–2018 utsattes Socialdemokraterna och dess ledande företrädare i Upplands-Bro för hårda angrepp från Facebookgruppen "Varning i Upplands-Bro" omskriven i hela landet. Gruppen, med främlingsfientlig ton, kritiserade kommunens socialdemokratiska styre för brottslighet och otrygghet, vilket kan ha varit en bidragande orsak till maktskiftet efter valet 2018. Efter valet har gruppen i stort sett tystnat.

S-föreningarna

De socialdemokratiska föreningarna i kommunen var som flest på 1980-talet. 1971 - 1972 bildades partigrupper i det nybyggda Tibbleområdet. 1973 var medlemmarna så många att det blev beslut om att bilda en särskild socialdemokratisk förening i Tibble. Det skedde med ganska hårda motsättningar.

Den "gamla" föreningen i Kungsängen motsatte sig delningen av föreningen. Det argument som framfördes var främst att en delning skulle skapa två svaga föreningar istället för en stark. Men bakom oenigheten låg också sociala skillnader. I Tibble bodde i stor utsträckning nya och unga kommuninvånare medan "gamla" Kungsängen var ett inbott samhälle med betydligt högre medelålder.

1979 hade Tibble Socialdemokratiska förening sin högsta medlemssiffra, 180 medlemmar. 1981 minskade antalet medlemmar något. Men det berodde på att medlemmarna i Brunna bildade en egen socialdemokratisk förening, utifrån den partigrupp som hade funnits i Brunna.¹³ Sedermera lades de båda föreningarna åter samman, till Tibble-Brunna Socialdemokratiska Förening. Nästa steg blev en sammanslagning med Kungsängen-föreningen, så numera finns det liksom före 1973 bara en S-förening i Kungsängensområdet.

En finsk förening inom arbetarekommunen bildades 1979 och fanns kvar ett antal år.

2017 tog arbetarekommunens årsmöte beslut som gör att de båda föreningarna som numera finns – Kungsängens och Bros S-föreningar, inte skulle behöva ha egen verksamhet fram till årsmötet 2019 samt att arbetarekommunen övertar uppgifter som annars faller på föreningarna under denna period. Skälen till förändringen var att föreningarna haft svårt att ha en kontinuerlig verksamhet och att man till en del upplevt att föreningarnas och arbetarekommunens verksamhet överlappat varandra.

Senare har verksamhet återupptagits i Broföreningen, medan Kungsängensföreningen är vilande. Det finns en styrelse och det hålls årsmöten. Men på dessa har enigheten varit bred om att verksamheten i Kungsängensområdet fortsatt bör bedrivas genom arbetarekommunen.

SSU

SSU-klubbar har genom åren funnits och dött ut i Kungsängen, Bro och under en period på 1980-talet även i Tibble. Långt tillbaka i tiden fanns, som nämnts tidigare, också en SDUK-klubb (som den lokala organisationen då förkortades) i Håtuna.

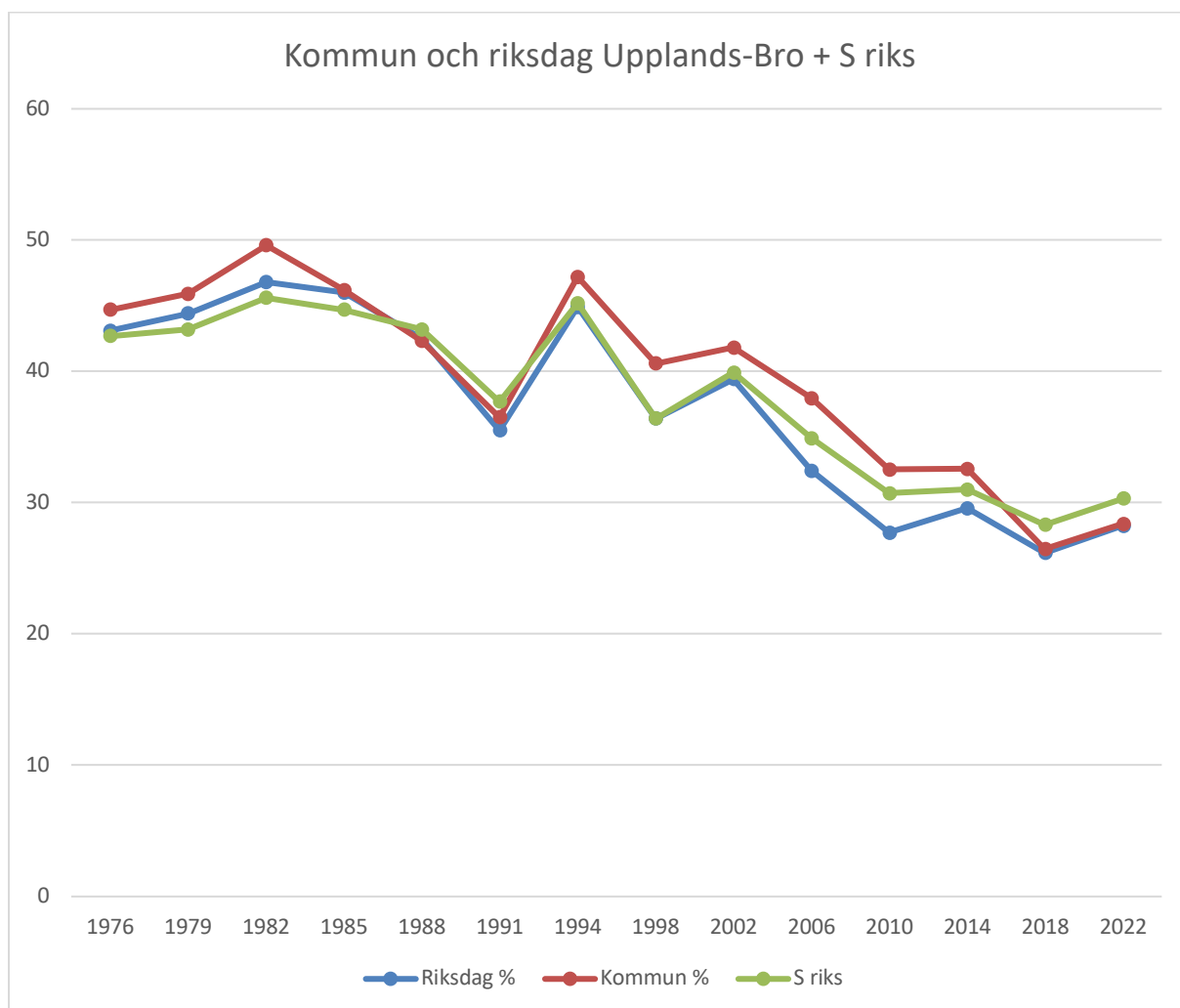
I början av 1990-talet hade SSU en riktig storhetstid i Kungsängen. Hundratals medlemmar värvades. Eftersom man anslöt klubben till arbetarekommunen ökade dennas medlemsantal starkt, och vi vann ett år en medlemsvärvartävling i partidistriktet. Medlemsökningen ledde också till att arbetarekommunen vid 1994 års distriktskongress representerades av 10 ombud, det största antalet ombud som Upplands-Bro någonsin har haft.

I arbetarekommunens årsredovisning för 2023 skrivs att arbetarekommunen även under 2023 haft flertalet kontakter med SSU på distriktsnivå. Kampanjer har genomförts och nya medlemmar värvats. Trots detta har ingen förening kunnat bildas.

¹³ Tibble Socialdemokratiska Förening 20 år 1973 - 1993.

Valresultaten

Socialdemokraternas andel av väljarkåren i Upplands-Bro är numera betydligt mindre än förr. Till stor del är det kopplat med vad som skett i rikspolitiken. Det är numera fler partier som konkurrerar om rösterna, sedan Miljöpartiet och Sverigedemokraterna tillkommit.

	Riksdag U-B %	Kommun U-B %	Riksdag Sverige %
1976	43,1	44,7	42,7
1979	44,4	45,9	43,2
1982	46,8	49,6	45,6
1985	46,0	46,2	44,7
1988	42,5	42,3	43,2
1991	35,5	36,5	37,7
1994	44,9	47,2	45,2
1998	36,4	40,6	36,4
2002	39,4	41,8	39,9
2006	32,4	38,0	34,9
2010	27,7	32,5	30,7
2014	29,6	32,6	31,0
2018	26,2	26,5	28,3
2022	28,2	28,4	30,3

Ordföranden i kommunalnämnden/kommunstyrelsen

Arbetarekommunens 100-årsjubileum firades den 29 november 2014 i kommunalhusets cafeteria i Kungsängen. Vid tillfället togs en bild av de sex senaste socialdemokratiska ordförandena i kommunstyrelsen. Från vänster: Thomas Fridén, Allgun Wilhelmsson, Camilla Janson, Göran Hedberg, Sven-Inge Nylund, Håkan Heglert.

Här nedan följer en förteckning över ordföranden i kommunalnämnden/kommunstyrelsen under 1900- och 2000-talen. Uppgifterna gäller Bro och Låssa kommun t.o.m. 1951, därefter Upplands-Bro. I verkligheten skedde inte alla skiften på ordförandeposterna vid årsskiftena.

1901 – 1920	Johan Sparre	
1921 – 1938	Henning Pettersson	
1938 – 1959	Gustaf Jansson	(S)
1960 – 1967	K.W.Johansson	(S)
1968 – 1974	Thomas Fridén	(S)
1975 – 1977	Allgun Wilhelmsson	(S)
1977 – 1979	Bertil Axelsson	(C)
1980 – 1990	Allgun Wilhelmsson	(S)
1991	Göran Hedberg	(S)
1992 – 1994	Bert Lewenborg	(M)
1995 – 2003	Sven-Inge Nylund	(S)
2003 – 2006	Håkan Heglert	(S)
2007 – 2010	Yvonne Stein	(FP)
2011 – 2014	Irène Seth	(M)
2015 – 2018	Camilla Janson	(S)
2019 –	Fredrik Kjos	(M)